

Slovo k povzbuzení na středu 17. února 2021, na Popeleční středu
Biblická čtení: Jl 2,12-18; Ž 51; 2Kor 5,20 - 6,2; Mt 6,1-6.16-18

Milé sestry, milí bratři,

jsou tři mementy, které nás na Popeleční středu každoročně mohou a snad i mají zasáhnout, zvláště máme-li tu možnost se účastnit její bohoslužby. Jsou to tři momenty, které by každoročně měly předznamenat a prodchnout i celou dnes začínající postní dobu, tři momenty, ke kterým letos přistupuje asi ještě čtvrtý, a to zjevná mimořádnost situace, v níž do postní doby vstupujeme. Vlastně již druhé takové, protože přibližně právě před rokem se začala nákaza šířit po celém světě.

Prvním z těchto momentů je bezpochyby půst, dobrovolné odřeknutí si něčeho dovoleného a příjemného, z lásky k Bohu i k lidem. Půst, na dnešní den dokonce charakterizovaný a předepsaný jako „přísný“, má být posilou vůle pro snazší odřeknutí si hříchu, toho čeho bychom se v životě skutečně měli vyvarovat. Půst se svými různými formami sebezáporu má pomoci ke zestrádmění života i srdce člověka, aby snadněji vnímal Boha i druhé. Je zároveň zdrojem prostředků pro almužnu, doslova „dar ze slitovnosti“, „milodar“. A je konečně má být i snahou aspoň o nějaké zadostiučnění za hříchy, je projevem zkroušenosti, kajícnosti. Posila vůle, vidění Boha, almužna a kajícnost je tak čtvrtý smysl postu, který jsme dnes o půlnoci začali a který by měl aspoň nějak naplnit následných čtyřicet dnů (krom nedělí) až do Bílé soboty.

Druhým momentem dnešní bohoslužby je výzva k obrácení, jehož by měl být půst znamením, průvodním jevem i důsledkem. Je to výzva k lítosti, ke smíření se s Bohem a většímu přilnutí k němu, výzva k proměně srdce k lásce, k polepšení života, k odvrácení se od sebe a od zla a k přivrácení se k Bohu, dobru a druhým lidem. O obrácení a jeho spojitosti s postem jsou vlastně všechny dnešní mešní modlitby, zvláště ta vstupní: «Bože, dej, ať nás posilní dnešní půst..., abychom se naučili sebeovládáním statečně přemáhat zlo a konat dobro». O obrácení jsou i dnešní biblická čtení: «Nyní, praví Hospodin, obraťte se ke mně celým svým srdcem... roztrhněte svá srdce... obraťte se k Hospodinu..., neboť je dobrotivý a milosrdný, shovívavý a plný lásky... Smiřte se s Bohem!». O obrácení je celá dnešní bohoslužba a měl by o něm, i o něm být celý následný čtyřicetidenní půst.

A zatřetí je to sypání popela na hlavu, popelec. Protože právě popelec je dnes asi nejvýraznějším momentem celé bohoslužby, navíc v mnohém shrnující v sobě i vše ostatní, stojí za to se právě nad tímto znamením rok co rok zastavit, nechat je k sobě promluvit.

Užití popela – sypání či mazání se popelem, sedání si do něj, oblékání šatu posypaného popelem nebo dokonce i jezení popela – je krásné, starobylé (nejen) biblické znamení. Už ve Starém zákoně užití popela znamenalo kajícnost, smutek, půst a pokoru: Král David se kaje v popelavém rouchu po svém hříchu s Betšebou. Královna Ester se postí a maže si tvář popelem před tím, než vejde troufale bez zavolání před krále Mardochaje se svou žádostí o záchranu Židů. Spravedlivý Job si po všem tom obrovském neštěstí, jež na jeho rodinu i na něj dolehlo, v pokoře sedne do popela a škrábe se stěpem. Stejně tak do popela si sedne ninivský král, když prorok Jonáš vyzve celé město k pokání. Jsou to proroci, kteří vyzývají, aby se lidé obrátili k Bohu v pláči, postu a v popelu. Jsou to žalmy, které zpívají: «Bože, kořím se před tebou, v prachu a popelu, vždyť já sám jsem jen prach a popel, a proto tyto se staly mým pokrmem». A tak dále.

Znamení popela není zrušeno ani Zákonem novým. Naopak, z úst samotného Božího syna zaznívá «Běda ti, Chorazin, běda ti, Betsaido! Kdyby se byly v Týru a Sidónu dály takové skutky jako u vás, dávno by byli oblékli žiněný šat, sypali se popelem a činili pokání».

Sypání se popelem jako znamení pokory, postu, kajícnosti a někdy i utrpení tedy zůstává a nachází své důležité místo i v křesťanství: Od raných dob popelem byli označováni veřejní hříšníci a kajícníci, hlavně na začátku doby svého pokání. Popel jim byl sypán na tělo a na

oděv, popelem byli označeni znamením kříže, i proto, aby je každý jako kajícíčky rozeznal. Takto označení se proto mohli se zdržovat jen před kostelem, nesměli dovnitř, museli stát venku, anebo jen ve vchodu. Přibližně od 10. či 11. století, kdy končí tato přísná praxe veřejného pokání, začínají být popelem označováni všichni věřící, a to právě na začátku doby postní, doby, v níž má nastat pokání a obrácení všech, protože všichni jsou hříšníky. První den postu tak dostává své dnešní jméno: Den popele (*Dies cinerum*), Popeleční středa

Popel tak byl, je a snad i nadále bude překrásným a výmluvným znamením pokory, kajícínosti a obrácení, znamením k pokoře, kajícínosti a obrácení vybízejícím a je vyjadřujícím, k nim pomáhajícím, znamením připravujícím k vidění Boha. Popel na hlavách věřících je znamením, které – snad se smíme odvážit to takto říci – chválí i sám Bůh, když je od člověka přijímá, když ústy svých proroků i svého samotného Syna k jeho užití vyzývá, když je prostřednictvím církve svého Syna a zbožnosti lidu v dnešní liturgii ponechává.

To vše má svůj základ v tom, čím popel je: Zbývá po všem, co prochází ohněm, po všem, co se rozpadá. Popel je blízký prachu a spolu s prachem je také často zmiňován. Proto se popel stal přirozeným znamením zmaru a pomíjivosti a na základě toho také znamením smutku, když něco pomine. Díky tomu se stal se znamením kajícínosti, že jsme to byli mnohdy i my, kdo jsme něco dobrého zmařili a pokazili, tím také znamením postu a touhy po obrácení.

Ze všeho nejvíc je však popel znamením pokory. Uvědoměním si pomíjivosti, slabosti, hříšnosti a potřeby Boží pomoci a odpuštění začíná skutečná lidská pokora začíná. Právě popel nám připomíná, že my lidé jsme jen součástí pomíjivého světa, který navíc neobhospodařujeme dobře, neumíme si pomoci sami, a proto se pokorně skláníme před Bohem a prosíme o jeho pomoc, o pozdvižení z prachu a popela k nepomíjivosti.

Slova říkaná při dnešním sypání popele na naše hlavy toto vše ostatně krásně vyjadřují: «Pamatuj, že jsi prach a v prach se navrátíš» nebo «Obráťte se a věřte evangeliu».

A zde přistupuje možná onen čtvrtý, specificky letošní moment dnešního dne. Tušíme a také se to stále častěji asi už i na různých úrovních a platformách připomíná, jak by nás celá situace tíživá a stále nekončící pandemie měla především zpokornět. Jak bychom se měli stát pokornějšími před Bohem, vůči sobě navzájem, vůči druhým lidem, vůči životu a celému stvoření. S odůvodněním, jak právě nevladatelnost pandemie a všechny její tak tíživé a pro mnoho bolestivé až smrtelné dopady nám mimo jiné ukázaly, jak opravdu nejsme bohové ani nadlidé. Pokora je pravda, pokora je uznání této skutečnosti, že jsme prostě jen lidé, všichni jsme jen lidé, všichni také slabí, zranitelní a pochopitelně i hříšní. Pokora je sklonění se před skutečností a především před Bohem a také druhým člověkem, pokora je přijetím Boží dobroty, uznáním, že ji všichni potřebujeme, že potřebujeme Boží pomoc, shovívavost a odpuštění.

Kéž by nás tak všechny čtyři rozměry, momenty dnešní Popeleční středy – pozvání k postu, výzva k obrácení, znamení popela a souslednost s tíží dnešní doby – aspoň nějak zasáhly. Laskavě zasáhly, povzbudily, k čemu mají, k obrácení, a vzbudily v nás touhu po pokoře. K pokoře před Bohem, před sebou, ostatním lidmi a celým světem. K pokoře, která by naší stvořenosti a slabosti měla být vlastní. K pokoře, která je podmínkou, počátkem a nosnou silou jakéhokoli obrácení. K pokoře, která nám možná jako jediná usnadní přijmout skutečnost, jaká je, kterou není v našich silách změnit, i bolestnou skutečnost pandemie. A je to zase jedinečně pokora, která nám pomůže v nynější složité situace se snažit jednat správně, ohleduplně a hlavně pomáhat všem, kteří to potřebují a kterým jsme schopni nějak, jakkoli pomoci. Nejsme prostě nadlidé, nejsme důležitější než ti druzí, všichni potřebujeme Boha, jeho lásku, pomoc, dobrotu, shovívavost i odpuštění, všichni si máme navzájem pomáhat...

Skloňme se tedy před Bohem a přijmeme popelec, by mohlo takřka zaznít jako liturgická výzva. S touhou, aby zvláště o letošní postní době nezůstalo jen u slov, ani dokonce jen u popelce, ale aby se všechna (naše) dobrá a zbožná přání aspoň nějak proměnila v čin, s Boží pomocí. Jinak se v našem životě ani ve světě k lepšímu asi také nic změnit nemůže...